

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Tematilsyn

Tilsynsrapport - renterisiko i bankboken

DATO:
6 desember, 2022

NUMMER:
1

SEKSJON/AVDELING:
STORE BANKER/AVDELING FOR BANK- OG
FORSIKRINGSTILSYN

Innhold

Tilsynsrapport - tematilsyn renterisiko i bankboken	3
1. Innledning/bakgrunn	3
2. Etterlevelse av EBAs retningslinjer	4
2.1. Beregnet kapitalbehov	4
2.2. Governance	4
2.3. Måling av IRRBB	4
3. Kapitalbehov for IRRBB	5
4. Finanstilsynets forventninger til banker i gruppe 2	5

Tilsynsrapport - tematilsyn renterisiko i bankboken

Finanstilsynet gjennomførte våren 2022 et dokumentbasert tilsyn i SpareBank 1 SR-bank, SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, Sparebanken Møre, SpareBank 1 Sørøst-Norge, Sparebanken Sogn og Fjordane, Sparebanken Sør, Sparebanken Vest, Sparebanken Øst, Sparebank 1 Østlandet, OBOS-banken, Bank Norwegian og Santander Consumer Bank. Tilsynet hadde som hovedformål å vurdere bankenes styring og kontroll med renterisiko i bankboken opp mot EBAs retningslinjer (EBA/GL/2018/02). Det ble også gjort en sammenligning av bankenes rammer for renterisiko i banker med lignende forretningsmodeller. I sammenligningen ble det justert for bankenes størrelse.

Denne rapporten oppsummerer tilsynet.

1. Innledning/bakgrunn

Det følger av kapitalkravsdirektivet (2013/36/EU) artikkel 84 at tilsynsmyndighetene skal påse at foretakene har systemer for å identifisere, evaluere og måle risiko som følge av renteendringer som påvirker bankens virksomhet i bankporteføljen. Bestemmelsen er endret ved CRD V (2019/878/EU) og stiller nærmere krav til hvilke metoder som skal benyttes for å beregne hvordan renterisiko i bankporteføljen (IRRBB) kan påvirke verdien av egenkapitalen og netto renteinntekter.

CRD artikkel 84 er gjennomført i CRR/CRD IV-forskriften § 36¹ som stiller krav om at foretaket har retningslinjer og rutiner for styring og kontroll av renterisiko i bankporteføljen.

Den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) utarbeidet retningslinjer i 2018 (EBA/GL/2018/02). EBA publiserte 20. oktober 2022 en oppdatert versjon av retningslinjene (EBA/GL/2022/14) samt to tekniske standarder². De nye retningslinjene gjøres gjeldende fra 30. juni 2023³. I de nye retningslinjene er spreadrisiko i bankboken (CSRBB) tillagt vesentlig større vekt. De nye retningslinjene følger metodikken i retningslinjene fra 2018, men omfatter nå også kriterier for å vurdere om bankens interne modeller for vurdering av IRRBB er tilfredsstillende, samt spesifikke kriterier for å vurdere og følge opp CSRBB. EBA har videre foreslått en teknisk standard (RTS) for standardmetoden (SA) for måling av IRRBB, som også omfatter den forenklede standardmetoden (S-SA). I tillegg er det foreslått en teknisk standard for Supervisory Outlier Test (SOT), som nå både omfatter tester for effekt av renteendringer på resultatet (NII) og effekt av renteendringer på egenkapitalen (EVE). Finanstilsynet har ikke hensyntatt de oppdaterte retningslinjene og utkast til standarder i vurderingene i denne rapporten, men forventer at foretakene setter seg inn i disse.

Renteendringer påvirker store deler av et foretaks virksomhet både på kort og lang sikt, og påvirkningen er kompleks både på balanse- og resultatposter. Det samlede risikobildet blir derfor ikke fanget opp av ett enkelt mål, og direktiv 2019/878 (CRD V) som endrer artikkel 84, stiller følgelig krav om måling av risiko både på egenkapitalen (EVE-metoden) og på resultatet (NII-metoden). Dette følger også av EBAs retningslinjer fra 2018.

EBAs retningslinjer er omfattende. Enkelte bestemmelser, f.eks. om behandling av opsjonsrisiko knyttet til at kunder kan avslutte fastrentekontrakter til ugunst for banken, er antagelig lite relevante for norske banker og kan, hvis de ikke er relevante, etter en kort begrunnelse utelates fra vurderingen av IRRBB. Proporsjonalitetsprinsippet gjelder også i vurderingen av IRRBB, jf. punkt 16 i retningslinjene. Bankbokens størrelse, iboende risiko og kompleksitet bør vurderes, og forretningsmodellen, strategien og konkurransesituasjonen banken opererer i eller planlegger å operere i, bør hensyntas.

Retningslinjene deler inn foretakene i fire kategorier som beskrevet i SREP-retningslinjenes punkt 17 (EBA/GL/2022/03), samt artikkel 4(1) i CRR ((EU) 575/2013). Det forventes at foretak i SREP-gruppe

¹ Endringene som følger av CRD V er ikke gjennomført, men Finanstilsynet vil legge fram forslag om at disse tas inn i § 36

² <https://www.eba.europa.eu/eba-publishes-final-standards-and-guidelines-interest-rate-risk-arising-non-trading-book-activities>

³ Deler av retningslinjene vedrørende CSRBB gjøres gjeldende fra 31. desember 2023

1 ser hen til retningslinjene for gruppe 1 og gjør grundige vurderinger. Banker i SREP-gruppe 2, forventes også å gjøre grundige, men noe mindre omfattende vurderinger. Mindre banker uten grenseoverskridende virksomhet og med en enkel forretningsmodell med få produkter, kan gjøre enklere vurderinger. Banker med lignende forretningsmodeller kan samarbeide om utvikling av modeller for måling av IRRBB, men Finanstilsynet presiserer at det er styrets ansvar å påse at risikoen i banken blir målt, overvåket og kontrollert på en adekvat måte. Ved samarbeid om modellering eller kjøp av modeller eksternt, forutsettes det at modellene er tilpasset renterisikoen i den enkelte bank, jf. retningslinjenes punkt 78.

For store foretak og andre noterte foretak presiserer forordning 2022/631 hvilken informasjon om IRRBB som skal offentliggjøres av foretakene under pilar 3. Forordningen ble tatt inn i norsk rett 13. oktober 2022.

2. Etterlevelse av EBAs retningslinjer

Finanstilsynet har under det dokumentbaserte tilsynet foretatt en kontroll av etterlevelsen av utvalgte områder i retningslinjene for IRRBB, hovedsakelig under "Governance" og "Measurement". Vurderingene må leses i lys av dette. Tilsynet har ikke hatt som formål å vurdere etterlevelsen av retningslinjene i sin helhet.

2.1. Beregnet kapitalbehov

Punkt 28 i retningslinjene fastsetter at bankene i vurderingen av kapitalbehovet bør måle renterisikoen i bankboken ved en rekke stress-scenarier, herunder de seks "EBA-stressene" og egenutviklede stress tilpasset bankens virksomhet. Det bør gjøres beregninger av både effekten på resultatet og på egenkapitalen, jf. punkt 23.

Finanstilsynet observerer at en del banker fortsatt bare benytter parallellestress i vurderingen og at NII-beregninger i liten grad inngår i vurderingen.

2.2. Governance

Punkt 40 til 42 i retningslinjene tydeliggjør klare forventninger til ledelsens forståelse av IRRBB i virksomheten, ledelsens ansvar for IRRBB-strategien og ledelses ansvar for rammer for IRRBB.

Tilsynet har vist at bankene har rammer for IRRBB, men at rammene til dels måles på få scenarier, at det ikke er egenutviklede scenarier og at bankene i liten grad måler risikoen på resultatet (NII-metoden) slik retningslinjenes punkt 80 til 85 anbefaler. Beste praksis er at rammene for IRRBB settes for "verste stress" og ikke bare for utvalgte stress-scenarier.

Finanstilsynet har funnet få spor av renterisikovurderinger i styrende dokumenter. Finanstilsynet forventer at styret og ledelsen setter seg inn i hvordan renterisiko i bankboken (IRRBB) påvirker banken i stress-scenarier, hvordan IRRBB bør inngå i strategiske dokumenter og hvilke rammer for IRRBB som bør fastsettes. Finanstilsynet vil minne om styrets ansvar for å overvåke og styre risiko i virksomheten, jf. Finansforetaksloven § 13-6 (4).

Målesystemene bør bruke de samme dataene som brukes i annen styring av virksomheten, jf. punkt 63 i retningslinjene. IRRBB-beregningene bør utføres i 2. linje, jf. retningslinjenes punkt 42 (b). Retningslinjenes punkt 54 til 63 beskriver kravene til IT-systemer og datakvalitet.

Noen banker gjør fortsatt IRRBB-beregninger i Excel, og beregningene gjøres i noen tilfeller i 1. linje eller basert på input fra 1. linje. Dette er ikke i tråd med retningslinjenes punkt 42 og 54 til 63.

2.3. Måling av IRRBB

Ved betydelig volatilitet i markedsrentene og ved økende IRRBB, bør det gjøres oppdaterte vurderinger av IRRBB, jf. punkt 90 i retningslinjene. Rutiner for regelmessig oppdatering av beregninger bør fremgå av bankens retningslinjer for IRRBB. Bankene har p.t. i liten grad krav til oppdaterte vurderinger i strategidokumentene.

For innskudd uten avtalt forfall (NMD), bør det gjøres vurderinger som tas inn i analysen av IRRBB, jf. punkt 108. Det fremgår av retningslinjene at bankene skal analysere innskuddsmassen og identifisere hvor store andel av innskuddsmassen som er kjerneinnskudd. Med kjerneinnskudd menes innskudd som er stabile og som antagelig ikke reprises selv ved betydelige endringer i rentenivået, samt andre innskudd med lav renteelastisitet. Transaksjonskontoer som f.eks. lønnskontoer er eksempler på kontotyper som normalt har meget lav renteelastisitet. Punkt 108 gir retningslinjer for beregningene og vurderingene. Bankene bør også vurdere i hvilken grad renteendringer vil medføre at innskudd flyttes, samt repriseringsmulighetene for innskudd når rentene er svært lave eller negative. Innskudd med lav eller ingen renteelastisitet bør i vurderingen av IRRBB behandles som innskudd med fast rente

Bankene bør analysere innskuddenes stabilitet våren 2020 (rentenedgang) og i 2022 (renteoppgang) og ta dette inn i vurderingen av hvilke innskudd som er kjerneinnskudd.

Med unntak for nullrentegulv som i noen grad er tatt inn i vurderingene, har bankene i liten grad gjort vurderinger vedrørende innskudd og følger derfor ikke retningslinjenes punkt 108.

Da eiendelene er større enn gjelden, vil differansen (egenkapital) gi renterisiko fordi egenkapitalen ikke er rentebærende. Retningslinjene gir bankene fleksibilitet når egenkapitaleffekten tas inn i IRRBB-styringen (herunder forutsatt løpetid på egenkapitalen og hvilke deler av egenkapitalen som inngår i analysen), jf. punkt 104 og punktene 109 til 112. Bankene som var omfattet av det dokumentbaserte tilsynet utelater i all hovedsak egenkapitaleffekten fra beregningene av IRRBB.

Finanstilsynet forventer at bankene gjør en vurdering av egenkapitaleffekten og av effekten på IRRBB med de forutsetningene som blir lagt til grunn, jf. punktene 109 d, og 112 i retningslinjene.

3. Kapitalbehov for IRRBB

Finanstilsynet observerer at det er vesentlige forskjeller i rammer og beregnet kapitalbehov i banker med lignende forretningsmodeller, også når det justeres for størrelse. Forskjellene synes i hovedsak å skyldes at noen banker har svært forenklede målinger av IRRBB. Finanstilsynet forventer at banker med lignende forretningsmodeller ved full implementering av retningslinjene har rammer og beregnet kapitalbehov som i større grad er på samme nivå justert for størrelse. Finanstilsynet vil følge opp beregnet IRRBB og rammer for IRRBB i foretakene fremover.

4. Finanstilsynets forventninger til banker i gruppe 2

Det forventes at bankene følger gjeldende retningslinjer for IRRBB og løpende oppdaterer rentestyringen der det er nødvendig før de nye retningslinjene trer i kraft 30. juni 2023 (31. desember 2023 for CSRBB). Retningslinjene skal følges i sin helhet, dog justert for proporsjonalitet (punkt 19), og som tidligere nevnt kan områder som ikke er relevante utelates etter en kort begrunnelse.

Med bakgrunn i tilsynet vil Finanstilsynet trekke frem områder hvor en del, eller samtlige banker, ikke har tilfredsstillende etterlevelse av retningslinjene:

- Styret bør få presentert og godkjenne de viktigste forutsetningene og valgene som tas i målingen av IRRBB, herunder behandlingen av innskudd og egenkapital, i forbindelse med at de vedtar rammer for IRRBB, jf. punkt 41. Rapportene til styret kan være kvartalsvise, men bør ikke kun vise renteeksponeringen siste dag i perioden. Banken bør enten ha daglige noteringer (i en graf) eller rapportere verdien på den verste dagen, jf. punkt 64.
- 2. linje bør eie beregningene, modellen og dataene, ikke bare rimelighetsvurdere 1. linjes beregninger (jf. punkt 42 b). Data som benyttes i vurderingene bør være de samme som i annen virksomhetsstyring i banken (jf. punkt 63)

- Renterisikoen bør måles mot de seks scenariene og også egenutviklede scenarier dersom andre scenarier måler IRRBB i banken på en bedre måte (jf. punkt 25, 85 og 86 samt Annex II)
- Rammene bør settes basert på verste stress i beregningene av de seks EBA-stressene, eventuelt egenutviklede stress, i tråd med retningslinjene punkt 44 og 102.
- Effekten på netto renteinntekter (NII) bør også måles for å få et komplett bilde av IRRBB, jf. punkt 19.
- Beregningene bør gjøres i hensiktsmessige systemer uten manuelle prosesser, jf. punktene 58, 60 og 62.

